

ANTROPOLOGIA ETA KOLOREAK

KOLOREAK KULTUREN BEGIETATIK

Egilea: Ekain Martinez Lizarduikoa

Webgunea: www.gaiak.net

2013/06/16

Ohio Estatuko Unibertsitateak 2012. urtean egindako ikerketa baten arabera, mundu zabaleko gizatalde desberdinok kolore berberak hautematen omen ditugu nahiz eta testuinguru eta kultura desberdinen baitan bizi. Ez hori bakarrik. Koloreak modu antzekoan sailkatu eta izendatzen omen ditugu gainera. Hala, aztertutako kultura guztietatik, eta dauden ehundaka tonalitate kromatikoak kontuan harturik, gizakiok zortzi kategoriatan antolatzen omen ditugu koloreak: gorria, berdea, horia edo laranja, urdina, moratua, marroia, arrosa eta urdin berdexka. Orokortze lan hori egin izanak ez du esan nahi, ordea, salbuespenik ez dagoenik. Izan ere, badaude soilik koloreak sailkatzeko bi kategoria erabiltzen dituzten herriak. Adibidez, Indonesiako Dani etniako kideek bi kategoria bakarrik bereizten dituzte: *mili* tonu ilun eta hotzentzat (urdina, berdea, beltza) eta *mola* tonu bero eta argientzat (gorria, horia, txuria).

KOLOREAK ETA EMOZIOAK

Koloreek gure bizitzan duten garrantzia ukaezina da. Argi dago kolorea objektuetatik jasotzen dugun oso informazio garrantzitsua izateaz gain, guregan emozio eta sentsazio ugari sorrarazten dituela. *Color Research and Application* aldizkarian jasotako artikulua batean, munduko zenbait herrialdetan (Taiwanen, Argentinan, Alemanian, Suedian edota Espainiako Estatuan) eginiko ikerketa baten ondorioak argitaratu dituzte. Bertan diotenez, emakumeek, orokorrean, kolore argiagoak nahiago dituzte; argentinarek, dirudienez, kolore pasiboak askoz ere gustukoagoak dituzte; ikertutako gainerako herrialdeko kideek, ordea, kolore beroak nahiago dituzte...

KOLOREAK: TONALITATE KROMATIKO SOILAK?

Askotan, kolore-hitzek ez dute soilik eta beti ezaugarri kromatikoak deskribatzen. Euskal Herrian hamaika adibide ditugu: negu gorria, oihan beltza edota sabelgorri esapideak, besteak beste. Adierazpenok ez dute inongo harreman zuzenik kolore horiekin. Beraz, ezinbestean, kolore bakoitza aztertzean, norberaren kulturaren baitan eta testuinguru jakin batean kokatu beharko dugu gure burua. Beraz, zentzuzkoa da pentsatzea munduko txoko desberdinetan koloreak interpretatzeko hamaika modu daudela. Azken batean, esan genezake koloreek gauzak adierazteko moduan eragin zuzena dutela eta herri bakoitzaren mundu-ikuskerarekin zerikusi nabarmena dutela.

HAMAIKA ADIBIDE

Europar Batasuneko herrialde gehienetan zein azken hamarkadetako Euskal Herrian, kolore beltza gertakari eta kontu ezkorrekin zein ezbeharrekin lotu izan dugu. Ikusi besterik ez dago gertuko pertsonak hiltzen direnean, urtetan iraun duen beltzez janzteko joera (ohitura hori galtzen ari da), edota etorkizun eskasa ikusten dugunean erabiltzen ditugun adierak: etorkizun iluna, etorkizun beltza...

Wall Streeteko burtsan akzioek irabaziak dituztenean, gorakada horiek kolore berdez agertzen dira; galerak, ostera, kolore gorritz. Asiako burtsetan, ordea, guztiz kontrakoa gertatzen da. Horrek adierazten du koloreek kontrako esanahia izan dezaketela.

Azken batean, koloreek gure kulturarekin lotura hertsia dute, eta, beraz, gure azaltzeko moduetan eragin zuzena.

KOLOREETAN BARRENA

Denboran zehar, koloreak oso modu desberdinetan erabili izan dira kultura batetik bestera. Kultura askotan, koloreen zeregina izugarri garrantzitsua izan da eta izaten jarraitzen du adierazpen kulturalen baitan. Ez hori bakarrik; kultura ugaritan, koloreei beraiei, botere magikoak eskegiten zaizkie. Ikus dezagun gure artean, Mendebaldean alegia, koloreek duten esanahia:

Horia: poztasuna eta boterea agertzen ditu. Eguzkiarekin eta berotasunarekin lotzen da. Gure bidaia-agentziatan, adibidez, leku beroetarako bidaiak adierazteko, horia agertzen da kolore nagusi.

Gorria: indarra eta energia agertzen ditu. Arreta erakartzeaz gain, gogamena ere akuilatu egiten du. Ingalaterran, kolore gorriak mutikoen gizatasuna adierazten du. Frantziar Iraultzaz geroztik, kolore gorria ezkerreko alderdiekin eta pentsamoldeekin hertsiki lotuta dago.

Berdea: kolore berdea lasaigarria izateaz gain, naturarekin eta itxaropenarekin erlazionatzen da. Ospitaleetan eta emozio handiak biltzen diren gunetan erabiltzen dute kolore hori.

Urdina: gardentasuna eta freskura adierazten ditu. Gure gogamenean efektu lasaigarria eragiten du. Adibidez: eskarmentua eta jakinduria agertu nahi dituzten enpresek kolore hori erabiltzen dute.

ETA EUSKALDUNOK NOLA IZENDATZEN DITUGU KOLOREAK?

- Euskalki guztietan, hitz berbera erabiltzen dugu hiru kolore nagusiak izendatzeko: beltza, zuria eta gorria. Gainerako koloreetarako, bestelako hitzak ditugu. Batzuk erdaratik eratorriak, edo izen-eskasia dela kausa, kolore horiek noren edo zeren antzeko diren azaltzen dugu. Adibidez: urdina, azula, morea, orlegia, hauts-kolorea, ogi-bihi kolorea,...
- Euskaldunok “gorri” izendatzen ditugu, berez, kolore hori ez duten gauza askori. Adibidez: arrautzaren gorringoa, gure mendietako behi gorriak edo Nafarroako ardi-mutur gorriak izendatzen ditugunean.
- Animaliak izendatzean, aurrez aipaturiko koloreak asko erabiltzen dira. Adibidez: musu gorria, beltza...
- Pertsonen gorabeherak izendatzeko ere koloreek leku garrantzitsua dute. Adibidez: kopeta beltza, aho zuria, mihi beltza, zurikeria, larru gorrian...
- Gure haizeak ere koloreak ditu: haize gorria, haize zuria eta haize beltza.
- Soinuek ere koloreak dituzte gurean: oihu beltzak, ele zuriak...

- Beraz, euskaldunon eta koloreen arteko lotura oso estua da. Tonalitate kromatiko bat izendatzeko baino gehiagorako baliagarriak dira hitzok euskaldunen artean. Euskaldunon mundu-ikuskeraren partaide ezinbestekoak dira koloreak.

BA AL ZENEKIEN?

- Gauza, ekintza, testuinguru desberdinak azaltzeko orduan, koloreak izendatzen baldin baditugu ere, kasu askotan azalpenok ez datoz bat errealitatearekin. Hegazkinetako “kutxa beltzak” adibidez, ez dira beltzak. Kolore laranja edo horia izaten dute; Itsaso Gorria ez da gorria...
- Telebistako iragarkiak diseinatzen dituztenean, koloreen erabileraren ikerketa sakonak egiten dira, ikusleak izango direnengan sortu nahi diren emozioen arabera.
- Kontsumitzaileek koloreak zenbait usainekin lotzen dituzte: laranja pikantea da; berdea, ordea, usain gozoekin lotzen da.
- Kultura desberdinetan, kolore batzuk emozio edo sentimentu batzuekin lotzen dira, Always With Honor taldeak eta David McCandless diseinatzaileak eginiko ikerketaren arabera. Hona hemen emaitza.

